

Getuigenis van een waarachtig religieus leven – Bij wijze van voorwoord

Als het niet telkens wat nieuws brengt en de emoties niet hoog oplopen, wordt het leven tegenwoordig vaak saai geacht. Wat *Reality tv* heet, is geen weergave van de werkelijkheid, maar een karikaturale versie ervan, die het bestaan zoals het echt is doet verbleken. Ook bij religie en spiritualiteit lijkt vaak het extreme te worden gezocht.

Wie echter hoopt op de heftigheid van het televisieprogramma *Op zoek naar God*, waarin sterren door de kloosterlijke stilte tot de rand werden gebracht van wat ze nog konden verdragen, kan dit boek ongelezen laten. Maar Holkje van der Veers *Verlangen als antwoord* is uiteindelijk veel interessanter dan welke poging om een *hype* te creëren ooit kan zijn. Het beschrijft het religieuze leven in al zijn gewooneheid en suggereert dat in het gewone een onpeilbare diepte schuilt.

De ervaringen tijdens ons leven slijpen ons tot wat we zijn. Ze roepen angsten op en wekken verlagen. De angst weerstaand proberen we op basis van ons verlangen, en met de mogelijkheden en beperkingen die ons maken tot wat we zijn, ons leven te leiden. In fragmenten, met horten en stoten, vinden we onze bestemming. Het binnenvallende zonlicht suggereert de barmhartigheid die ons bestaan draagt en waarover we niet langer kunnen zwijgen. Een toevallig gesprek in de kroeg helpt ons over een dood punt heen en wij hopen anderen op vergelijk-

bare manier te kunnen helpen. We vinden ten langen leste een thuis en proberen op onze beurt voor anderen een thuis te zijn.

Van deze bouwstenen is het religieuze leven volgens Holkje gemaakt. Wie reageert met de vraag of dit dan alles is, heeft er weinig van begrepen. Het is via ons lichaam, via ons doen en laten, via ons zwijgen en spreken dat we deel uitmaken van de wereld en de geschiedenis. Zo zijn we verbonden met God die in alles, door alles en om alles heen de hoogte en de diepte van het bestaan uitmaakt.

Holkje van der Veer verhaalt hoe een in Amsterdam geboren doopsgezind meisje uiteindelijk rooms-katholiek en dominicanes werd. Het is vandaag de dag een tegendraadse geschiedenis, maar zonder radicale breuken of heftige conflicten. De lezer vangt soms terloops iets op van uitdrukkingen van onbegrip, van lastige confrontaties met familieleden en vrienden, van naasten die bedenkingen hebben bij de keuzes die zij maakt. Holkje trekt langzaam weg uit de vanzelfsprekende overtuiging dat de toekomst seculier zou zijn, maar we lezen nergens over spectaculaire bekeringservaringen of het instorten van illusies. Holkje heeft een chronische aandoening en daarom – zoals zij het zelf uitdrukt – ‘een bijzonder lichaam’. Haar lijf werkt en reageert anders dan dat van anderen en is ook niet zomaar te vertrouwen. Maar ook de angst en de pijn die dit met zich meebrengt, worden terughoudend gepresenteerd. En te midden van dit alles licht de dominicaanse traditie op, in de lijn waarvan Holkje en ik beiden op onze manier ons leven leiden – zij als dominicanes, ik als lekendominicaan. Deze verschijnt in dit boek eerder als verstandig en stabiel dan als turbulent en heftig, wat ze bij tijden ook was en is.

De combinatie van doopsgezinde nuchterheid en zusterlijke gematigdheid kan een lezer die verlangt naar groots en meeslepend, aanvankelijk teleurstellen. Maar het dominicaanse leven verschijnt zo als een reëel mogelijke bestaansvorm, een alternatief voor de heersende bestaanswijze waarmee we onszelf zo vaak onrecht doen. Het is mogelijk zo te leven dat alles zijn rechtmatige plaats heeft en ons verlangen geliefd te zijn wordt vervuld, zonder dat het ophoudt een verlangen te zijn. Het verlangen wordt door de vervulling ervan juist gewekt, zij is het antwoord op de ervaring geliefd te zijn. Alledaags en gewoon, want dat is ons leven nu eenmaal doorgaans, maar daarin gedragen door een waarheid die alles in een nieuw licht zet.

Erik Borgman

lekendominicaan en hoogleraar theologie
aan Tilburg University

Ten geleide en dankwoord

In de afgelopen decennia is mijn leven vervlochten geraakt met de orde der dominicanen, een beweging van religieus geïnspireerde mannen en vrouwen. Mensen die in het voetspoor van de Heilige Dominicus een leven lang lerend en ontdekkend een eigen spoor trekken. Ik voel mij thuis in deze orde van Dominicus.

In dit boek vertel ik over mijn ontdekkingsreis, over hoe en wanneer ik met de orde in aanraking gekomen ben en waarom ik mij er zo thuis voel. Op een praktische en inzichtelijke manier verwoord ik wat volgens mij dominicaanse spiritualiteit is en waarom zij nog altijd zeggingskracht heeft. Wat mij verheugt is dat de spiritualiteit van Dominicus tegenwoordig nog velen inspireert. Via kleine inkijkjes in mijn eigen leven maak ik duidelijk hoe deze spiritualiteit in mijn leven vorm en inhoud krijgt.

Dit boek is voor mensen die tot nu toe onbekend zijn gebleven met de dominicaanse spiritualiteit. Ik sta stil bij grote thema's als waarheid, contemplatie, leren, gebed, gemeenschapsleven en verkondiging. Ik vertel over het leven van Dominicus en op welke vragen de eerste dominicanen en dominicanessen een antwoord wilden geven. Ik vertel ook over de orde nu en hoe je dominicanes kunt worden, zoals ik zelf heb gedaan.

Dominicaans leven heeft alles te maken met openheid en het stellen van vragen. Hoe wil ik leven? Wat is waar en echt? Zijn

er sporen van God te vinden in ons dagelijks leven? Hoe en met wie voel ik mij verbonden? Hoe kijk ik naar onze samenleving en welke toekomst wil ik een kans geven?

Ik wil je aanmoedigen om ook zelf tijd te maken voor stilte en bezinning. Daarom vind je aan het eind van ieder hoofdstuk een aantal reflectievragen. Het zijn vragen die je uitnodigen om de thema's uit het betreffende hoofdstuk alleen of samen met anderen te overdenken.

Dankwoord

Ik bedank de dominicaanse gemeenschap in Nederland voor alle wijze lessen die ik van hen heb mogen ontvangen en de kansen die ik heb gekregen om mijn talenten als predikvrouw te ontwikkelen.

Ik bedank ook alle vrienden en vriendinnen die op afstand van 'kerk en orde' staan. Dankzij hun kritische vragen voel ik mij uitgedaagd om mij te bezinnen op de vraag: 'Waarom doe ik wat ik doe?'.

Holkje van der Veer OP

1. Waarheid op de weg naar Echtheid

Vanaf de negentiende eeuw is het woord *veritas* – ‘waarheid’ – te vinden op het wapenschild dat gebruikt wordt om de orde van de dominicanen mee aan te duiden. Dit woord staat centraal in haar spiritualiteit.

In onze eenentwintigste-eeuwse oren klinkt het woord ‘waarheid’ vierkant en pretentius. Het idee van één waarheid, en dat ik zou durven te beweren dat ik deze aan mijn kant heb, is iets waarin ik mij in het geheel niet kan vinden. Het riekt naar intolerantie, fundamentalisme en uitsluiting. Als ‘God aan mijn kant staat’, is de ander altijd aan de andere zijde: de plaats waar God verduisterd is. Dit doet mij denken aan het lied dat Bob Dylan schreef in 1964 *With God On Our Side*. Hij bezingt in dit lied het ontstaan van de VS in relatie tot het christendom en de verschillende oorlogen die gevoerd zijn. Op YouTube kun je verschillende uitvoeringen van dit nummer vinden. Vooral de uitvoering van Joan Baez is heel indrukwekkend.

We zijn sinds 1964 weer heel wat conflicten verder: Israël, Rwanda, Joegoslavië, Golfoorlog, 11 september, Somalië, de Arabische Lente, Syrië... allemaal confrontaties waarbij in de naam van God, Allah of JHWH de wapens zijn opgenomen. Als een kruis omgekeerd tot zwaard ter hand genomen wordt, dan zijn we op een heilloze weg, zo leert ons de geschiedenis.

Waarheid is onzichtbaar

De ruilhandel van de Middeleeuwen maakte de waarde van een product zichtbaar. Op de middeleeuwse veemarkt waren twee koeien bijvoorbeeld goed voor één paard. Tastbare handel ging van hand tot hand. Dat is nu anders. Handel is geen zichtbare ruilhandel meer, maar veelal aan het oog onttrokken. De ruilhandel van vandaag is verscholen achter cijfers en tabellen op een beeldscherm. Velen zeggen dat de huidige economische crisis een vertrouwenscrisis is. En ik vraag me af: hoe kunnen we vertrouwen als we niet weten wat de waarde van een product is? Hoe kan ik weten wat waar is, in een wereld die internationaal in computerbestanden versleuteld ligt?

Vertegenwoordigers van het grote geld zijn niet aanspreekbaar. Zij verblijven in de anonimiteit van de digitale wereld, in hoge bankgebouwen, luxe auto's en maatkostuums. De handel met virtueel geld maakt dat niemand meer de werkelijke waarde van een product kent. Alles kan overal vandaan komen. Internationale ondernemingen en durfkapitaal zijn voor de leek ongrijpbaar en als consumerende mens ben ik het eindstation binnen een onzichtbare markt.

En hoe weet ik wat er in de wereld om mij heen gebeurt? Nieuws is te koop, maar welke economische en politieke belangen hebben de bedrijven die ons die stroom aan informatie leveren?

De media hebben als taak om ons te voorzien van waarachtige informatie. Dagelijks komt er een dikke brij aan nieuwsfeiten op mij af. Het privéleven van bekende Nederlanders krijgt vaak meer aandacht dan serieuze zaken die in de wereld spelen. Dit roept de vraag op: Wanneer is een voorval nieuws?

Digitale technieken als photoshopen roepen de vraag op hoe echt fotografische en tv-beelden zijn. Hoe weet ik wat waar is

en hoe kan ik zelf de informatie die op mij afkomt op waarde schatten?

Waarheid als wapen

Een periode waarin een land in crisis of zelfs in burgeroorlog is, kenmerkt zich vaak door bloedvergieten. Een strijd van dictatuur naar democratie vraagt soms grote offers. Er zijn zoveel voorbeelden, denk aan het bewind van Augusto Pinochet (1973-1990) in Chili en de apartheid in Zuid-Afrika (1948-1990). Om groepen mensen toch weer in staat te stellen om samen te leven, samen een nieuwe maatschappij op te bouwen, moet er recht worden gedaan aan de geschiedenis, aan de doden en aan de (over)levenden.

In Zuid-Afrika en een aantal landen in Zuid-Amerika hebben waarheidscommissies wat dat betreft goed werk gedaan. Zulke officiële commissies, erkend door de overheid, krijgen dan de opdracht om onderzoek te doen naar het recente verleden.

In een officieel rapport beschrijft zo'n commissie vervolgens de gruwelijkheden die hebben plaatsgevonden, het bloedvergieten, de misdaden tegen de menselijkheid – de slachtoffers hebben een naam en een gezicht gekregen.

In een periode van transitie (overgang) is waarheid de eerste stap naar verzoening en nieuwe vrede. Wie telt de doden? Waar zijn onze kinderen, onze mannen gebleven?¹

Waarheid eten

Ik heb mijn hele leven in een stad gewoond. In Amsterdam groeide ik op in een bovenhuis zonder tuin. Ons dagelijks voedsel kwam uit de winkels in de buurt.

Als student had ik een kamer in een studentenhuis. Op een dag zette een huisgenoot een fles yoghurt uit de natuurvoedings-

winkel op tafel. Tot op dat moment was yoghurt voor mij een vanzelfsprekend, dagelijks product. Als dessert had ik heel wat bakjes leeg gelepeld. Maar dit was zo totaal anders... Na opening van de fles biologische yoghurt gleed er een klonterige, lobbige, witte massa in mijn dessertbakje. Het eten van deze substantie was een sensatie! De smaak deed mij weliswaar denken aan wat ik tot dan toe als yoghurt kende, maar dit was voor de rest in alle opzichten anders. Deze brij was niet glad maar klonterig, en de smaak was zacht en beslist niet zuur!

De eerste hap bioyoghurt heeft mijn begrip van het woord 'waarheid' veranderd. Want, wat betekent het als dit biologische product de 'ware' yoghurt blijkt te zijn? Wat is dan de witte massa die ik al een leven lang at? Werd ik al die jaren bedonderd door de voedingsmiddelenindustrie?

En wat wist ik eigenlijk van de producten die ik at? Wat gebeurde er eigenlijk op de weg tussen koe en dessertbakje? Wat was waarheid in een wereld vol geur-, kleur- en smaakstoffen?

De dag dat ik voor het eerst biologische yoghurt at, werd ik als kritische consument geboren.

Waarheid op Facebook

De meesten van mijn vrienden houden er een Facebook-account op na. Leuke berichtjes over wat zij doen komen langs. Vakantie, kinderfoto's, bijzondere bezoeken en zo af en toe een mening of een filmpje. Surfend langs de verschillende pagina's lijkt het wel alsof iedereen een reuze aantrekkelijk, interessant en gelukkig leven leidt. Het leven als een verzameling reclamefolders die me doen denken aan de zondagse kopjes bij mijn moeder in de kast. Die komen op tafel bij hoog bezoek of op een feestdag. Het opgepoetste leven laat weinig ruimte voor de stroefheid van het dagelijks bestaan.

Ook mijn eigen Facebookpagina is gevuld met van die zondagse kopjes uit de kast van mijn moeder.²

Wat ongemakkelijk voel ik mij met Facebookvrienden die me laten weten dat ze vermoeid of verkouden zijn. Dat ze vandaag alweer geen zin hebben om te sporten en dat het buiten regent. Ik haal mijn schouders op en denk: wat een gezeur. Maar het voelt anders als het om een Facebookvriendin met borstkanker gaat. Als zij vertelt dat ze zich beroerd voelt en misselijk is als gevolg van een chemokuur, roept dat bij mij compassie op.

Google als getuige

Onlangs stelde een vriend me op een feestje voor aan iemand die ik nog niet kende. Behalve mijn naam zei mijn vriend dat hij en ik elkaar al decennialang kennen en dat ik ‘een non’ ben. Ik keek in een paar mooie ogen en schudde een hand.

Na het vermelden van mijn naam zag ik de man aan wie ik was voorgesteld rommelen op een smartphone. Vervolgens keek hij me aan en zei hij met een glimlach: ‘Je bent echt een non!’

Ik was onthutst! Hier bestond ik niet omdat ik mijzelf voorstelde met een handdruk, hier bestond ik omdat Google mijn bestaan bevestigde!

Waarheid verandert

Het valt mij op dat veel mensen met een verslaving de waarheid het liefst verdoezelen. Onlangs sprak ik een vriendin die worstelt met een eetverslaving. In een vertrouwelijk gesprek vertelde zij mij over het voedsel dat ze heimelijk consumeert in de nachtelijke uurtjes, waarna ze de sporen en verpakkingen vakkundig verwijdert. Zo blijven huisgenoten in het ongewisse. Op mijn vraag naar de hoeveelheid koekjes en andere versna-

peringen die ze naar binnen werkt kreeg ik maar zeer schoorvoetend antwoord.

De schok en de schaamte is groot als iemand met een verslaving de daadwerkelijke waarheid onder ogen moet zien. Eerlijk durven zijn naar jezelf, de schaamte voorbij: dat is een indringend proces. De confrontatie met je zwakheid en het besef dat je de regie kwijt bent over je eigen denken en handelen is pijnlijk. Toch is waarheid noodzakelijk op de weg naar genezing.

Uit de kast komen

Als je je aangetrokken voelt tot iemand van hetzelfde geslacht, dan kan dat een reden zijn waarom je jezelf als anders ervaart dan de meeste mensen om je heen. Ervoor uitkomen dat je homo of lesbisch bent vraagt kracht en moed. Luisterend naar mensen die deze weg gegaan zijn, hoor ik verhalen van bevrijding. Het is een vreugde als je kunt zijn wie je bent, je je niet hoeft te verstoppen en je kunt leven in waarheid.

‘Uit de kast komen’ is een zegswijze die wij gebruiken voor mensen die uitkomen voor hun seksuele geaardheid. Misschien is het een goed idee om deze term breder te gebruiken. Zelf ben ik in mijn leven verschillende keren uit de kast gekomen, op zeer uiteenlopende terreinen.

Uit de kast over mijn geloof

Ik ben als ‘gelovige’, als christen uit de kast gekomen. Ik heb ervaren dat er in onze seculiere maatschappij veel (voor)oordelen bestaan ten aanzien van mensen die bij een kerk horen. Grote groepen mensen hebben nooit of al heel lang geen contact meer met mensen die naar de kerk gaan. Beelden die zij hebben over kerkgangers kloppen niet altijd met de werkelijkheid. De kerk wordt in de media vaak afgeschilderd als

een instituut vol oude mensen die leven volgens regeltjes die ouderwets en achterhaald zijn.

Soms denken mensen dat er in iedere christen een fundamentalist schuilgaat. Maar als neo-katholiek (dus als iemand die op volwassen leeftijd vrij en bewust gekozen heeft om toe te treden tot de Katholieke Kerk) ben ik nog geen conservatieve traditionalist die staat te juichen bij iedere pauselijke of bisschoppelijke uitspraak.

Ik ben een dominicaanse, ik ben lid van een dominicaanse congregatie*, en ben verbonden met een groep religieuze vrouwen. Ik mag mijzelf een zuster noemen en ik voel mij thuis in verschillende dominicanenkloosters. Jawel, in mijn kast hangt mijn habijt en ik haal die er met liefde uit. Ik draag mijn religieuze kleding tijdens vieringen in een kerk of in een klooster. Dit zijn keuzes die ik zelf uit vrije wil heb gemaakt, en zeker niet (zoals mensen me wel vragen) omdat mijn ouders mij hiertoe hebben aangezet.

In een seculiere omgeving roepen mijn keuzes een breed scala aan reacties op. Soms kijken mensen vol bewondering, alsof een kloosterling een stap op weg naar heiligheid gezet heeft. Een andere reactie is een uiting van ongeloof, alsof een zuster moet voldoen aan bepaalde uiterlijke kenmerken. Zo ontmoette ik op een zwoele zomeravond, voor de deur van het gebouw waar mijn moeder woont, een jongeman die me vol trots vertelde over een prijs die hij had gewonnen. Hij kwam uit België, vertelde hij, maar door die prijs kon hij tijdelijk in Amsterdam werken en wonen.

Even later stonden we samen in de te krappe lift. De Belg was klaar met vertellen over zichzelf en richtte zich tot mij. Hij

* Achter in dit boek is een begrippenlijst opgenomen.

vroeg wie ik was en wat ik deed. Mijn antwoord – dat ik een zuster ben die bij een religieuze congregatie hoort – leek de lift te doen veranderen in een achtbaan. Mijn reisgenoot verschoot van kleur en ik las paniek in zijn ogen. Hij zei: ‘O... maar ik leef helemaal niet netjes hoor!’ Toen de liftdeuren opengingen sprintte mijn gesprekspartner naar buiten. Ik bleef in verbijstering achter...

‘Kerk’ roept bij veel mensen – helaas – bevreemding, teleurstelling en bitterheid op. Het is een gegeven dat ik als zuster, als religieuze, als katholiek een klein onderdeel ben van het instituut Kerk. Of ik wil of niet. Dit maakt mij voorzichtig. Vanuit welke ervaren ‘waarheid’ kijken mensen naar mij?

Uit de kast over mijn lichaam

Een heel andere vorm van uit de kast komen is in mijn geval het openlijk spreken over mijn fysieke beperking. Het beeld van mensen met een handicap is nog altijd negatief, alsof alle gehandicapten in een rolstoel zitten en klagend een zwaar leven leiden. Ik was bang. Zouden mensen me gaan zien als een zielig hoopje mens wanneer ik zou vertellen dat ik fysiek beperkt ben? Zou zo’n beeld mijn mogelijkheden beperken om een zinvol en uitdagend bestaan op te bouwen?

Het uit de kast komen als iemand met een lichamelijke beperking is bij mij dan ook een langzaam en schoorvoetend proces geweest. Inmiddels kan ik zeggen dat het mij gelukkiger heeft gemaakt en dat het leven er eenvoudiger door is geworden. Ik kan kwaliteit van leven bereiken, niet ondanks maar ook dankzij mijn beperkingen! Ik weet mij nu meer verbonden met alle andere mensen die worstelen met een bijzonder lichaam. Ik ervaar daarnaast solidariteit, waardoor ik beter in staat ben om voor mezelf op te komen en te vragen om de hulp en de ondersteuning die ik nodig heb.

Leven in waarheid maakt het makkelijker om te accepteren dat het leven niet maakbaar is, dat mijn lichaam is zoals het is. Een leven met moeilijke, verrassende en mooie momenten. Ik ben milder en ook dankbaarder geworden.

Waarheid is broos

Vanwege mijn bijzondere lichaam word ik jaarlijks opgeroepen voor een echo of een MRI-scan. Ieder jaar is de onzekerheid en spanning voor een dergelijk onderzoek weer groot. Het voelt als examen doen voor het leven. Ik hoor bij de groep mensen met een verhoogd risico, waardoor het resultaat van een scan nooit voorspelbaar is. Uit ervaring weet ik dat mijn bestaanszekerheid afhangt van deze beelden.

Mooie digitale plaatjes tonen mijn hart en mijn aorta. Medische deskundigen zijn dol op deze afbeeldingen. Ik heb weleens een cardioloog, die er via een computerscherm naar keek, vol verrukking horen uitroepen: 'O mevrouw, wat ziet u er mooi uit!' Op het moment dat hij mij aankeek verschoot hij van kleur en stamelde hij verontschuldiging: 'Ik bedoel vanbinnen.'

Het oordeel van een arts kan mijn leven binnen enkele seconden totaal veranderen. Mijn oren moeten de waarheid horen, maar de woorden van een arts vormen op zo'n moment een poort, een toetsingsmoment. Loop ik straks weer 'vrij' rond of moet ik me aan de balie melden voor vervolgonderzoek of misschien zelfs een operatie?

Ook al is mijn lijf op het moment van de uitslag niet anders dan even eerder: de uitgesproken woorden kunnen mijn toekomst drastisch veranderen. Blijf ik nog even 'Holkje' of word ik 'mevrouw Van der Veer' die om de haverklap haar geboortedatum moet noemen? Alles wat mijn leven dan vreugde en zin geeft komt op zo'n moment op losse schroeven te staan.